

3. Управлінські відносини забезпечують “життєздатність” державного управління, надаючи йому статичні і динамічні якості. Так, через відносини формується система органів виконавчої влади³, наділених владними управлінськими повноваженнями (статичність державного управління) і трансформуючи ці права і обов’язки у конкретні види діяльності - функції, методи управління (динамічність державного управління).

Виходячи з цих ознак, управлінські відносини слід розуміти як врегульовані нормами права або такі, що їм не суперечать, прямі і зворотні зв’язки, через які від суб’єкта управління до об’єкта управління передається інформація організаційно-розпорядчого, координаційного та іншого характеру, реалізується зміст державного управління, досягається його мета.

Викладене, однак, свідчить, що на цьому проблеми управлінських правовідносин не вичерпуються, так як потребують подальшого вивчення питань підстав виникнення управлінських відносин, їх зміст і структура. Це обумовлюється складністю реалізації державної виконавчої влади як особливого виду державної діяльності, а також різноманітністю зв’язків і відносин, які виникають у процесі не лише управлінської, але й правоохоронної та

правозабезпечувальної діяльності держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нижник Н.Р., Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління: Навчальний посібник /За заг. ред. Н.Р. Нижник. -К.: Вид-во УАДУ, 1998. -160 с.
2. Дialectический материализм /Под ред. А.П. Шептулина: Учеб. пособие. -М.: Наука, 1975. -315 с.
3. Концепція адміністративної реформи в Україні //Офіційний вісник України. -1999. -№ 21. -Ст.943.
4. Державне управління в Україні: Навчальний посібник /За заг. ред. В.Б. Авер’янова. -К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 1998. -432 с.
5. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник /За ред. Ю.Ф. Кравченка. -К.: Нац. академія внутр. справ, 1999. -702 с.
6. Васильєв А.С. Административное право Украины (общая часть): Учебное пособие. -Х.: Одиссей, 2003. -288 с.
7. Алексеев С.С. Общая теория права: В 2-х т. -М.: Юрид. лит., 1982. -Т.2. -360 с.

Надійшла до редколегії 10.06.2005

БЕВЗЕНКО В.М. ЗНАЧЕНИЕ ПРАВООТНОШЕНИЙ В МЕХАНИЗМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

Исследована роль правоотношений в механизме государственного управления и даны их признаки.

BEVZENKO V.M. JURIDICAL RELATION ESSENCE IN THE MECHANISM OF STATE GOVERNMENT

The role of legal relations in the mechanism of the government is investigated and their attributes are given.

О.В. ВОЛОШЕНЮК

канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

УДК 340.1:165.721

ІДЕОЛОГІЧНИЙ РІВЕНЬ ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ

Розглядаються філософські, соціально-політичні та естетичні ідеї, які, на думку автора, деформують уявлення про право та породжують правовий нігілізм.

Правовий нігілізм, який полягає у скептичному ставленні до права, в невірі в його можливості справедливо та ефективно регулювати суспільні відносини, є достатньо небезпечним соціально-юридичним феноменом. Особли-

вого розповсюдження він набув у тих країнах світу, що утворилися на території колишнього СРСР. Являючи собою один із проявів деформованої правової культури, він суттєво гальмує формування правової держави та громадянського суспільства в цих країнах, у тому числі і в Україні. Проблема подолання даного негативного явища цікавить багатьох сучасних українських та зарубіжних авторів, різні аспекти правового нігілізму розглянуті в роботах О. Білого, В. Гоймана, М. Головатого, Є. Головахи, А. Демидова, В. Крауса, М. Матузова, Д. Ольшанського, В. Туманова, В. Шишкіна та багатьох інших. Але вирішення

³ Доказом того, що через відносини формується система органів виконавчої влади, є поширене використання в адміністративно-правовій літературі поняття “вертикальних” відносин, у основу яких покладено принцип підпорядкованості нижчих органів вищим.

даного завдання ускладнюється багатьма чинниками: укоріненістю зневажливого сприйняття права у суспільній правосвідомості, неспроможністю влади реально покращити рівень життя громадян за допомогою правових засобів, наявністю великої кількості прогалин та колізій в діючому законодавстві тощо. До того ж, правовий нігілізм має безліч різноманітних форм та проявів свого існування. Так, залежно від ступеня теоретичної обґрунтованості, юридичної обізнаності суб'єктів можна виділити ідеологічний, професійний і буденний рівні правового нігілізму. Метою даної статті є аналіз ідеологічного рівня правового нігілізму, який, на нашу думку, є найбільш небезпечним, оскільки закладає теоретичне, світоглядне підґрунтя для заперечення цінності права як загальносоціального явища. Наукова новизна роботи полягає в акцентуванні уваги на світоглядному підґрунті правового нігілізму та намаганні систематизувати різноманітні нігілістичні концепції в галузі права.

Ідеологічний (доктринальний) рівень - це рівень ідей, що виводяться з теоретичного осмислення соціальних процесів в їх історичному розвитку, теорій, заснованих на власному розумінні того або іншого автора закономірностей функціонування суспільства. В загальному вигляді нігілістичні погляди розвивалися в трьох напрямках - філософському, соціально-політичному і естетичному, які, як думається, можна виділити і в межах ідеологічного рівня правового нігілізму.

Філософський правовий нігілізм - заперечення права, що походить із вчення про безвладдя в більш глибокому значенні, як про повне звільнення людини від всіх соціальних нормативів. Носієм подібної форми правового нігілізму може бути, використовуючи типологію Шпрангера, «теоретична людина» [1, с.72-73], для якої теоретизування, виведення закономірностей і складання схем є найголовнішою орієнтацією в житті. Причому дуже часто створювані нею конструкції відриваються від реальності і виявляють відсутність зв'язку зі світом фактів. Якщо вказати такому мислителю на невідповідність його висновків дійсності, то він може відповісти словами Гегеля: «Тим гірше для дійсності». Що стосується моделей організації суспільства, які повинні замінити державно-правові, то їх або взагалі нема («нігіліст-філософ переконаний, що все, що здійснюється - безглуздо і марно» [2, с.47]), або вони вкрай аморфні і непослідовні.

Одним з найяскравіших представників філософського правового нігілізму є Макс Штірнер. Він намірився звільнити людину від «примар» і «привидів», які оточують його в суспільстві. «Те, що треба підкорятися Богу, совісті, обов'язку, закону і т.д., - це лише виверти, якими вам набили голову» [3, с.151]. Щоб стати вільною, людина повинна відкинути все, що так чи інакше обмежує її автономію. А обмежують її всі форми та інститути соціальної життєдіяльності - держава, право, мораль, релігія, сім'я. «Діяльність держави полягає в насильстві. своє насильство зоно називає «правом», насильство ж кожної особи - «злс пином» [3, с.184]. Держава бачить в людині не неповторну особу, а абстрактну одиницю - громадянина, якому в обмін на його покору і шанобливе ставлення вона дарує права і свободи. Але «людина, який «дарували» свободу, не що інше як... собака, який тягне за собою обривок ланцюга» [3, с.157]. Індивід має не чекати, коли йому надadуть те або інше право, а узяти його силою. «Я не визнаю іншого джерела права, окрім себе самого» [3, с.192].

«Правий я чи ні - це для мене абсолютно байдуже: якщо тільки я сильний, то я вже тим самим отримав право і не потребую ніякого іншого повноваження або затвердження свого права» [3, с.197].

Таким чином, Штірнер закликає до розірвання всіх соціальних зв'язків і відкидання всіх ідеалів. Запропонована ним альтернатива суспільству - союз (асоціація) егоїстів («як єдиний, ти можеш затвердити себе виключно в союзі, бо не союз володіє тобою, а ти володієш ним або користуєшся ним» [3, с.300]) - представляється вкрай утопічним утворенням, оскільки не зрозуміло, як може функціонувати колектив, члени якого заперечують всі форми організації і обмеження особистої свободи.

Іншим прикладом суджень даного типу є концепція Льва Шестова. Істинний прояв свободи він бачить в алогізмі, в збоченні всіх звичних понять. На його думку, «ідеї, що вважаються у нас вічними, суть тільки наші помилки» [4, с.193]. «Все, що затверджує здоровий глузд - помилково, отже, повинно бути знехтуваним» [4, с.308]. Негативізм Шестова розповсюджується не тільки на область теорії, але й охоплює сферу практики. Його заклики до руйнування та хаосу не залишають місця порядку і законності. «Закони - усі - мають регулююче значення і потрібні людині, яка шукає відпочинку і підтримки. Але перша і істотна умова життя - це беззаконня. Закони - змішнюючий сон. Беззаконня - творча діяльність» [4, с.249].

Представники соціально-політичного правового нігілізму негативно сприймають право, яке, на їх думку, виступає як зовнішня, примусова сила по відношенню до суспільства, особи, але вони все ж визнають необхідність певних соціальних регуляторів. На відміну від першого типу, другий не задовольняється тільки запереченням, але і прагне активного перетворення суспільного устрою (цьому типу можуть бути властивий риси «економічної», «соціальної» і «політичної» людини» за Шпрангером [1, с.73-75]). Правда, у нього часто спостерігається прагнення досягти ідеальної організації суспільства будь-якою ціною, що зрештою веде до насильства і нетерпимості. Цей тип володіє, кажучи словами Г. Померанця, «прожекторним типом розуму» [5, с.92] - він бачить тільки те, що вписується в його концепцію і дозволяє йому досягти своєї мети, все ж інше не помічається або просто відкидається. Представників даного типу в його крайньому прояві можна назвати, вслід за Ренаном, «фанатиками соціальної справедливості» [4, с.422], як він іменував єврейських пророків.

Прикладом соціально-політичного правового нігілізму є концепція Прудона, якому належить ідея заміни політичної організації економічною: «На місце урядів... ми ставимо промислову організацію; на місце законів ми ставимо договори. Немає більш закону, що приймається більшістю або одноголосно; кожний громадянин, кожна община або корпорація творять свій закон. На місце політичних властей ми ставимо економічні сили, на місце колишніх класів громадян, дворянства і простого народу, буржуазії і пролетаріату ми ставимо категорії і спеціальності функцій, землеробство, промисловість, торгівлю і т.д. На місце державної сили ми ставимо колективну силу. На місце постійних армій ми ставимо промислові компанії; на місце поліції ми ставимо тотожність інтересів» [6, с.458-459]. Прудон вкрай негативно відносився не тільки до політичної влади, але і до власності. «Власність і суспільство - дві речі безумовно не сполучувані» [7, с.41], оскі-

льки, на його думку, власність не може існувати інакше, як спираючись на насильство і обман [7, с.157]. «Власність є крадіжка» [7, с.14]. А оскільки право завжди було тісно пов'язано з власністю («всюди право гнало попереду себе крадіжку» [7, с.190]), то звідси залишається всього один крок до заперечення права.

Теорія соціалізму також може бути охарактеризована як нігілістична по відношенню до права і держави. Достоєвський взагалі вважав її підґрунтям нігілізму у більш широкому сенсі: «Нігілізм без соціалізму є тільки огидна нігілістична... Справжній нігілізм, істинний і чистокровний, це той, який стоїть на соціалізмі» [8, с.112]. В основі ідеї соціалізму - віра в містичний «стрибок з царства необхідності до царства свободи», внаслідок чого зникнуть всі соціальні суперечності і суспільство досягне вищої і остаточної фази свого розвитку. Основної рушійної силою даного процесу є пролетаріат, який Марксом вкрай ідеалізується. «Як пануючий клас він насильно усуне колишні умови виробництва, а разом з тим він усуне і ті умови, які викликають антагонізм класів, і саме існування класів, і своє власне панування, як класове панування» [9, с.447]. Але, разом з П.І. Новгородцевим, що здійснив глибоку і змістовну критику марксизму в роботі «Про суспільний ідеал», задамося питаннями: «Яким чином за актом насильства встановлюється повна свобода, яким чином ті, над якими вчинено насильство, безслідно розчиняються в загальному середовищі і чому нове панування, що виникає на розвалинах буржуазного ладу, не має вже характеру панування, а є тільки умовою загального звільнення» [6, с.221]? Не погоджувався з реальністю подібного сценарію і Бакунін, який затверджував, що оскільки «ніяка диктатура не може мати іншої мети, окрім увічнення себе» [10, с.484], неясно, що примусить пролетаріат відмовитися від панування. Але навіть якщо припустити, що все це відбулося, то подібне суспільство важко собі уявити інакше, ніж масу, що складається з «підсумованих нулів» [2, с.55], потреби та інтереси яких не виходять за рамки стандартної схеми. Затверджувати, що можливий такий стан суспільства, при якому не буде більше різноманітності інтересів, а також вад і злочинів - «значить засудити життя» [2, с.48].

Негативне ставлення марксизму до держави і права корениться у вихідному уявленні про те, що держава - це не більше ніж апарат насильства, за допомогою якого пануючий клас тримає в покорі народні маси. Звідси - принципове неприйняття державної організації безкласового суспільства, хоча значення держави як тимчасового інструменту для досягнення пролетаріатом своєї мети визнається. «Оскільки держава є лише скороминуща установа, якою доводиться користуватися в боротьбі, в революції, щоб насильно подавити своїх супротивників, то говорити про вільну народну державу є чиста нісенітниця: поки пролетаріат ще потребує держави, він потребує її не на користь свободи, а на користь придушення своїх супротивників, а коли стає можливим говорити про свободу, тоді держава як така перестає існувати» [11, с.103-104]. Таким чином, «держави не відміняється, воно відмирає» [12, с.292], її втручання в справи суспільства поступово стає не потрібним і саме собою припиняється.

Оскільки право нерозривно пов'язане з державою та є лише зведеною в закон волею пануючого класу [9, с.443], його повинна спіткати та ж доля, що і державу. Ідеальне

суспільство має бути засноване на рівності, а будь-яке право (не тільки буржуазне, але і право взагалі), на думку Маркса, є правом нерівності [13, с.19]. В основі подібної нерівності лежить приватна власність, тому «позитивне скасування приватної власності... є позитивне скасування всього відчуження, тобто повернення людини з релігії, сім'ї, держави і т.д. до свого людського, тобто суспільного буття» [14, с.117]. В «Комуністичному Маніфесті» запропоновані конкретні заходи по усуненню соціальної несправедливості, такі, наприклад, як експропріація земельної власності, знищення права спадкоємства, конфіскація майна емігрантів і бунтівників... [9, с.446-447]. Тим самим усувається не тільки право як класовий регулятор, але і сама ідея права.

Не дивлячись на величезну кількість внутрішніх суперечностей (з'єднання еволюціонізму і фаталізму, утопізму і прагматизму), марксизм небезпечний тим, що в ньому міститься і раціональне зерно, і знайти його неспроможність і суперечність можна тільки в результаті глибокого аналізу. Поверхневе ознайомлення з ним, захоплення критичною частиною і революційними закликами породжує бажання реалізувати ці заклики на практиці, не замислюючись серйозно над тим, до чого це все може привести. Люди часто схильні приймати ту або іншу ідеологію на віру, вважаючи, що з правильної і розумної критики безпосередньо витікає і вірна позитивна програма. Але як такої продуманої позитивної програми, марксизм її і не має. В уявленні теоретиків соціалізму, найважливіше - це руйнування протидіючих зовнішніх перешкод, а гармонійний устрій життя складеться сам собою після того, як будуть усунені перешкоди [15, с.184]. Але практична реалізація подібної програми може призвести до прямо протилежних результатів. Так, на думку Б.Н. Чичеріна, перемога соціалізму привела б до системи «найбільшої репресивності і якнайменшої продуктивності» [16, с.33]. Ніцше іменує соціалізм «тиранією найнікчемніших і найдурніших» [2, с.87]. Пророчими з'явилися і слова Герцена: «Соціалізм розвинеться у всіх фазах своїх до крайніх наслідків, до безглуздостей. Тоді знову вирветься з титанічних грудей революційної меншини крик заперечення, і знову почнеться смертна боротьба, в якій соціалізм займе місце нинішнього консерватизму і буде переможений грядущою, невідомою нам революцією» [17, с.339].

Однією з суперечностей марксизму є протиріччя між ідеалом бездержавної організації суспільства і колективно-централізованою організацією господарства. Для втілення в життя економічного ідеалу марксизму потрібна примусова влада ще більш сильна, ніж влада заперечуваної буржуазної держави. Як вказує російський державознавець Ф.Ф. Кокошкін, соціалізму так чи інакше не обійтися без держави з набагато більш енергійною примусовою дією на окремих осіб, ніж в звичайній державі. Не «можна, наприклад, уявити собі цю державу без загальної обов'язкової повинності праці, за виконанням якій повинні буде стежити державні органи. Держава візьме в свої руки виробництво і розподіл продуктів, вона повинна буде боротися проти порушень встановленого нею порядку. Все це можливо лише при наявності сильної організованої влади» [6, с.307]. Якщо до цього додати і протиріччя між вірою в неминучість настання соціалізму внаслідок дії іманентних законів історії і закликами до революції, не дивно, що все це приводить у результаті до розширення

соціалізму на дві течії - соціалізм реформістський, що прагне поступового вдосконалення існуючих державно-правових форм і інститутів, і соціалізм революційний, бунтарський. «Соціалізм реформістський знищує марксизм як утопію, як віру, як світогляд, перетворюючи його на один з методів удосконалення суспільного життя. Соціалізм революційний завдає невинного удару реалістичній основі марксизму, яка справді складає його силу і славу» [6, с.255]. Якнайповніше і найбільш явно нігілістичні тенденції марксизму виявилися саме в революційних його інтерпретаціях - французькому синдикалізмі, російському революційному нігілізмі, лівому радикалізмі. Відгомони марксизму можна зустріти і в окремих течіях анархізму.

Французький синдикалізм - результат злиття вчень Маркса і Прудона, хоча в ньому простежується також вплив Бергсона і Ніцше. На відміну від Маркса, який визнавав корисність тимчасових перетворень в рамках буржуазної держави, спрямованих на поліпшення становища робітників, синдикалісти відкидають державу повністю, теоретично і практично. «Істотна ідея синдикалізму, - говорить одного з його теоретиків Берт, - та, що неможливо використовувати державу в бажаному для робітників сенсі» [6, с.478]. Більш того, визнається необхідним всіма заходами загострювати класову боротьбу, не допускати згладжування соціальних суперечностей. Насильство визнається основним засобом досягнення соціалізму, перехід до нього розглядається як катастрофа, «процес якої не піддається опису» [6, с.448]. Загальний страйк розглядається як панацея від усіх соціальних хвороб. Утопічність подібного підходу помітна неозброєним оком. За словами П.Б. Струве, «є щось безпорадно-наївне і в той же час глибоко цинічне в цій містичній проповіді соціального перевороту без плану, абияк» [18, с.320].

Анархізм є найрадикальнішою зі всіх утопій. В його основі - ідеалізація свободи як вічного і священного начала, який повинен бути здійснений абсолютно і безумовно. В анархізмі знайшли своє закріплення абсолютний індивідуалізм і антиавторитаризм як «принципове заперечення всякої організації в будь-якій її формі (державна, партія, установа) і в будь-якій сфері (політика, техніка, наука, культура)» [8, с.226]. Усі зв'язки повинні бути знехтувані і зруйновані і ніякі норми і авторитети не повинні стояти над індивідом. Як вказує П.І. Новгородцев, «справжній анархізм... в логічному розвитку приходять до нігілізму» [6, с.622], за ним «відкриваються безодня і пустота» [6, с.623]. Це відчували і самі анархісти, тому багато хто з них приходять до думки про необхідність етичного або правового обмеження свободи, тим самим фактично відходячи від чистого анархізму.

Не дивлячись на велику кількість напрямів в анархізмі, всіх їх об'єднує абсолютне неприйняття держави і державного примусу. На відміну від соціалізму, який повністю не виключає державну організацію суспільства і цілком сумісний з нею (мається на увазі соціалізм реформаторського толку), всі без виключення представники анархізму єдині в своєму негативному ставленні до держави. Як писав М.А. Бакунін, «на нашому прапорі... вогняними, кривавими буквами накреслено руйнування всіх держав, знищення буржуазної цивілізації, вільна організація від низу до верху за допомогою вільних союзів - організація розгнуданої черні, всього звільненого людства, створення нового суспільного світу» [10, с.502-503].

В 60-ті роки ХХ століття ідеї анархізму, пристосовані до нових історичних умов, знайшли свій вираз у так званому лівому радикалізмі. На думку його прихильників, класові суперечності вже не актуальні для другої половини ХХ століття, основним конфліктом сучасності оголошується суперечність між особою і структурою - відповідно до її конкретної форми. Це може бути сім'я, держава, університет. Критерієм прогресивності виступає відношення до системи взагалі, до системи як такої. Тільки звільнившись від панування системи, людина може стати вільною. Форми неприйняття системи можуть бути самими різними - від пасивного протесту хіпі до масових рухів, мітингів, «сидінь» в університетах і коледжах і навіть терору [8, с.217-231].

Представником *естетичного правового нігілізму* можна назвати Ніцше. Його заперечення афористичне, воно має романтичний, поетичний характер. Заявляючи, що «немає стійких фактів» [2, с.248], що «цінність миру лежить в нашій інтерпретації» [2, с.250], Ніцше закликає кожну людину самому створювати свій власний мир. Його ідеал - не досконале суспільство, а героїчний настрій, націлений на формування надлюдини, заснований на силі і красі. Теоретичні побудови при естетичному правовому нігілізмі носять вторинний характер, все кінить кінцем оцінюється з позицій того, наскільки воно відповідає вимозі гармонії життя.

Отже, існує безліч теорій, які намагаються спростувати необхідність права для існування і розвитку суспільства або принизити його цінність. Акцентуючи увагу на реальних недоліках правового регулювання, проголошуючи ідеї свободи, звільнення особи з-під тиску державної влади і закону, ці ідеї знаходять собі багатьох прибічників. Захоплюючись критикою існуючого ладу, глашатаї нігілізму зазвичай забувають про позитивну програму, а також про наслідки втрати поваги до існуючих в державі законів. Але слід пам'ятати про те, що відмова від права і закону ніколи не породжувала і не може породити свободи. Правовий нігілізм несе в собі дуже потужний негативний заряд, і досить важко спрогнозувати всі його наслідки. Невдавні події навколо президентських виборів в Україні є ще одним підтвердженням цієї істини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зейгарник Б.В. Теории личности в зарубежной психологии. -М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. -128 с.
2. Ницше Ф. Воля к власти. Опыт переоценки всех ценностей. -М.: Транспорт, 1995. -302 с.
3. Штирнер М. Единственный и его собственность. - Харьков: Основа, 1994. -560 с.
4. Шестов Л. Сочинения. -М.: Раритет, 1995. -431 с.
5. Померанц Г. Выход из транса. -М.: Юрист, 1995. -575 с.
6. Новгородцев П.И. Об общественном идеале. -М.: Пресса, 1991. -640 с.
7. Прудон П.Ж. Что такое собственность? или Исследование о принципе права и власти. -М.: Республика, 1998. -367 с.
8. Новиков А.И. Нигилизм и нигилисты. Опыт критической характеристики. -Л.: Лениздат, 1972. -296 с.
9. Маркс Ф., Энгельс Ф. Манифест Коммунистической партии // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. -М.: Госполитиздат, 1955. -Т.4. -С.419-459.

10. Бакунін М.А. Философия. Социология. Политика. -М.: Правда, 1989. -622 с.

11. Энгельс – Августу Бебелю, 18-28 марта // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. –М.: Политиздат, 1964. -Т.34. –С.99-106.

12. Энгельс Ф. Анти-Дюринг // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. -М.: Госполитиздат, 1961. -Т.20. –С.16-338.

13. Маркс К. Критика готской программы // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. –М.: Госполитиздат, 1961. –Т.19. –С.9-32.

14. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 года // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. –М.: Политиздат, 1974. –Т.42. –С.41-174.

15. Франк С.Л. Этика нигилизма // Вехи. Из глубины. -М.: Правда, 1991. –С.167-193.

16. Валицкий А. Нравственность и право в теориях русских либералов конца XIX - начала XX века // Вопросы философии. -1991. -№ 8. -С.25-40.

17. Герцен А.И. Сочинения. В 9-ти т. -М.: Гослитиздат, 1956. -Т.3. -643 с.

18. Струве П.Б. Patriotica: Политика, культура, религия, социализм. -М.: Республика, 1997. -527 с.

Надійшла до редколегії 19.03.2005

ВОЛОШЕНЮК А.В. ИДЕОЛОГИЧЕСКИЙ УРОВЕНЬ ПРАВОВОГО НИГИЛИЗМА

Рассматриваются философские, социально-политические и эстетические идеи, которые, по мнению автора, деформируют представления о праве и рожают правовой нигилизм.

VOLOSHENJUK A.V. IDEOLOGICAL LEVEL OF LEGAL NIHILISM

Philosophical, sociopolitical and aesthetic ideas which, in opinion of the author, deform representations about the right are considered and give rise to legal nihilism

УДК (477)[35.078.3:351.74]+341.171

В.С. ГУСЛАВСЬКИЙ, канд. юрид. наук, доц.

Національний університет внутрішніх справ

ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ НАД ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ КРАЇН СПІВДРУЖНОСТІ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ

Проаналізовано правові засади, недоліки системи демократичного цивільного контролю над правоохоронними органами України та запропоновані організаційно-правові заходи щодо удосконалення цієї системи з метою створення зони безпеки країн СНД та досягнення європейських стандартів

Базуючись на теоретико-методологічних засадах управління інтеграційними процесами у Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД) [1-6] та виходячи з того, що співробітництво ОВС України з відповідними правоохоронними структурами країн СНД розглядається як ефективний механізм входження до європейського простору стабільності та безпеки, зосередимо увагу на конструктивному впровадженні у діяльність ОВС України у межах СНД європейських стандартів щодо демократичного цивільного контролю над правоохоронними органами. Ми переконані, що міжнародне співробітництво може бути ефективним лише за умови взаємної довіри та подібності оперативної культури, що базується на однакових стандартах, законах, процедурах і найголовніше – спільних цінностях. Демократичний цивільний контроль – це об'єктивна потреба суспільства, держави та її правоохоронних органів, а отже і пріоритетний напрямок удосконалення діяльності ОВС України як в Україні, так і поза її межами. Актуальність проведення цього дослідження зумовлена також практично відсутністю відповідних наукових праць у галузі розробки організаційно-правових механізмів щодо правоохоронного аспекту забезпечення безпеки країн-учасниць СНД, які б зважено враховували

міжнародні правоохоронні стандарти європейських країн та США. Наукова новизна міститься у пропозиції щодо конструктивного впровадження принципу Європейського Союзу стосовно цивільного контролю над правоохоронними органами в діяльність ОВС України з метою налагодження якісно нового рівня співробітництва України з країнами СНД у правоохоронній сфері.

Необхідно зазначити, що реформа сектору безпеки СНД – це не лише питання підвищення ефективності та переорієнтації на нові сучасні загрози. Вона вимагає зусиль, спрямованих на усвідомлення змін у розумінні безпеки, захист, насамперед, суспільства та кожного його члена, а не державних територій та інститутів держав. Звичайні громадяни значно частіше, ніж із збройними силами, мають справу з невійськовим сектором – поліцією, податковими інспекторами, різними службами внутрішньої безпеки. Останнім часом такі міжнародні організації, як НАТО та ЄС, все більше уваги приділяють демократичному контролю та боротьбі з корупцією у невійськовому секторі безпеки. Ми вважаємо, що зусилля повинні бути спрямовані й на підвищення рівня професійної підготовки правоохоронців, передачу значної частини функцій контролю місцевим виборчим органам влади. Ми